

Siyonizmin gizli kalmaması gereken tarihi*

Nail Satlıgan

Siyonizmin Gizli Tarihi,
Ralph Schoenman,
çev. Aydın Pesen,
İstanbul, Kardelen Yayınları, 1992.

Oslo “barış” sürecinin ikinci Filistin İntifada’sıyla kesintiye uğrayışı, ardından İsrail’in “işgal altındaki topraklar”ı yeniden işgal edişi, nihayet Cenin’in enkazının üzerini örtemediği “katliam” ve insanlık suçu gerçeği, geniş kesimlerin Filistin-İsrail sorununa anlaşılır bir ilgi duymasına yol açtı. Elbette bu zıtlığın özellikle İsrail tarafı, yeni yeni ilgi alanları da açıyor. 1948’den önce İsrail diye bir devlet yoktu; ama Siyonizm, bunun doğurduğu etki ve tepkiler, hele Yahudi sorunu fazlasıyla vardı. Bugün Ortadoğu’da onca Arap devletine -onların kendisinininkinden kat kat kalabalık nüfuslarına- karşın hükmünü geçiren İsrail devletinin kurucu ve mutlak egemen unsuru olan Yahudiler, bu devletin kuruluşundan birkaç yıl önce, modern çağın ta- nık olduğu en geniş ve korkunç soykırımının (holocaust, Şoah) kurbanları

* Bu yazı, *Virgül, Aylık Kitap ve Eleştiri Dergisi*’nin Mayıs 2002 tarihli 51. sayısında yayınlanmıştır.

olmuşlardı. Kendisi bu mezalimden bunca acı çekmiş bir halk, komşusuna bu denli acımasızca nasıl zulmedebiliyordu?

Görünüşteki -ve gerçeklikteki- bu sürekliliğin yanlış soruları ve onların kaçınılmaz olarak beraberinde getireceği yanlış cevapları kıskırtmaması çok zor. Sözgelimi şu günlerde neo -ve sol- liberal çevrelerde çok duyulan “Bugünün mazlumları geleceğin potansiyel zalimleridir” tekerlemesi olsun, “Filistinliler güçlü olsaydı durum daha mı farklı olurdu?” retorik sorusu olsun, kadim Yahudi sorununun günümüzdeki başlıca somutlaştırma biçimlerinden olan İsrail olgusuna, değişmez bir insan doğası sorunsalından hareketle yaklaşmanın yol açtığı çaresizliğin banal birer örneğidir yalnızca. Bu bakış açısını eleştirmek, antropoloji ve toplumsal psikoloji tartışmalarını işin içine katar ki, burada tanıtılan kitabın, dolayısıyla bu yazının konusu onlar değil.

Sabitelerden hareket edip çıkmaza saplanmanın bir başka örneği, Yahudi sorunu Yahudi ile birlikte vücut bulduğuna ve Yahudi’yi Yahudi yapan da onun dini olduğuna göre, bu sorunu Yahudi dininden hareketle anlama tutumudur. Ülkemizde sosyalist solun yanı sıra Filistin-İsrail çatışmasına geleneksel olarak en büyük duyarlılığı göstermekte olan siyasal İslamcı hareketin yaklaşımı budur. Bereket, bugünkü Filistin-İsrail çatışmasına, onun kökenine ve evrimine en aydınlatıcı ışığı tutan bir düşünce akımı, Marksizm, daha oluşumunun başında genç kurucusunun, Karl Marx’ın, *Yahudi Sorunu* adlı dâhiyane gençlik yapıtında bu eğilime erken bir set çekmiştir. Şöyle: “Yahudinin gizini onun dininde değil, dininin gizini gerçek Yahudide arayalım.”¹ Bir başka deyişle, Yahudi halkının sözüm ona özgünlüğünün, gerek Siyonistler gerek anti-Siyonistler tarafından vazedildiğinin tersine, Yehova ile ya da değişmez bir ırki sözde “öz”le ilişkisi kurulamayacak maddi ve tarihi nedenleri vardı. Çoğu kez yapıldığı gibi sorunun üzerinde dini açıdan odaklaşmak Yahudi sorununu açıklayamazdı. *Yahudi Sorunu*’nda ancak ipuçlarını bulabildiğimiz tarihi ve maddeci bir bakış, Yahudiyi, çağın toplumunda yerine getirdiği iktisadi ve toplumsal rol içinde ele almayı gerektirirdi.

Bu araştırma programına II. Dünya Savaşı yıllarının Nazi işgali arifesindeki Belçika’ında teorik bir tutkuyla sarılan, Abra(ha)m Léon oldu. O sırada henüz yirmili yaşlarında olan Léon, Yahudi sorunu üzerine o zamana dek geliştirilmiş Marksist tahlillerin geniş kapsamlı bir tarihi sentezini yapmaya girişti. Alman işgalinin dayattığı elverişsiz yeraltı koşullarında hazırlanan bu

1 Karl Marx, *Yahudi Sorunu*, Sol Yayınları, 1997, s. 44. Bu yapıtın, değerli sosyoloğumuz Niyazi Berkes tarafından yapılmış ilk Türkçe çevirisi, *Yahudi Meselesi* adıyla gene Sol Yayınları arasında çıkmıştı (Ankara, 1968). Ne yazık ki bu ilk yayında yukarıdaki çığır açıcı formül, 45. sayfada yer alması gerekirken atlanmıştır.

çalışma, ancak Léon'un, 1944'te tutuklanıp gönderildiği Auschwitz toplama kampının gaz odalarında katledilmesinden sonra yayımlanabildi.² Léon'un yapıtının Türkçesi henüz yok.³

Yahudi sorununun tarihi maddeci kavranışının, Léon'un öncülük ettiği bir süreç içinde teorik bir formüle kavuşturulmasını, salt Marxologie ve tarih yazıcılığını ilgilendiren bir zihin alıştırması olarak küçümsemek gerekir. Norman Geras'a göre:

1938 Aralık ayında Amerikalı Yahudilere bir hitabında Lev Troçki bir şekilde Yahudilerin yaklaşan felaketini haber verdi. Şöyle yazıyordu: "Gelecek dünya savaşının patlak vermesiyle birlikte, Yahudileri neyin beklediğini hiç güçlük çekmeden hayal etmek mümkündür. Ama savaş olmasa dahi dünya gericiğinin gelecekteki gelişmesi açık bir biçimde Yahudilerin fiziksel imhası anlamına geliyor."⁴

Geras, "Troçki'nin bu konudaki öngörüsünü (...) tesadüfî, meşum bir sezgi" kadar "zamanının gerçeklerini anlamaya çalışırken oluşturduğu bilgi biçimlerine dayalı bir hipotez"⁵ saymak gerektiğini söylüyor. Bu bilgi biçimlerinin temelinde ise, hiç kuşku yok, Leon'da olduğu gibi Marksizm yatıyordu.

Ancak, Yahudi sorununun Marksist yorumunun, "kâhince" bir kestirimi olanaklı kılmasının ötesinde asıl önemli yanı, yukarıda sözünü ettiğimiz sürekliliğin ve o süreklilik içindeki iniş çıkışların, yer değiştirmelerin maddi temelini göstermesidir: Kapitalizm. Kapitalizmin erken döneminde ve Avrupa'nın batısında görece yumuşak ve asimilasyoncu biçimlere bürünen Yahudi sorununun, XIX. yüzyıldan XX. yüzyıla geçilirken Avrupa'nın doğusunda pogromları, 1940'lı yıllarda önce Avrupa'nın merkezinde "Şoah"ı ("yıkım"ın İbrancası), sonra Ortadoğu'da "Al-Nakba"yı (nekbet, "yıkım"ın Arapçası) doğurması, ne insan doğasıyla ne mazlumlar ile zalimlerin yer değiştirmeleriyle, ne de değişmez bir Ya-

2 Abraham Léon, *La Conception Matérialiste de la Question Juive*. İngilizcesi: *The Jewish Question: A Marxist Interpretation*, Paris, 1946. Web adresi için bkz: www.marxists.de/religion/leon/index.htm.

3 Léon'un görüşlerinin yanı sıra, burada değinemediğimiz çok sayıda Marksist Yahudi sorunu tartışması üzerine derli toplu bir değerlendirme için, bkz. Enzo Traverso, *Yahudi Sorunu ve Marksistler: Bir Tartışmanın Tarihi* [1843-1943], çev. Ayşe Tekin, Yazın Yayıncılık, 2001 ve bu kitabın eleştirisi: Ernest Mandel, *Virgöl*, No. 48, Şubat 2002, s. 46-7.

4 Leon Trotsky, *On the Jewish Question*, New York, s. 29, aktaran: Norman Geras, "Holocaust'tan Önce Marksistler: Troçki, Deutscher, Mandel", *Ernest Mandel'in Marksizmi* (der. Gilbert Achcar), çev. Bülent Tanatar, İstanbul: Yazın Yayıncılık, 1998, s. 209.

5 a.g.e., s. 211.

hudi ilahiyatıyla açıklanabilir. Yahudilerin, İsrail'i kurarlarken Filistinli Araplara kan kusturmaları, soykırım kurbanlarının, hedef şaşırılmış bir intikam güdüsüyle zalimler haline gelmelerinden değil, Siyonist projede ısrarın, geç kapitalizm çağında emperyalizmin Ortadoğu'daki saldırgan ve vurucu gücü olunmasıyla sonuçlanmasının kaçınılmazlığındandır. Schoenman'ın kitabının en değerli yanı, İsrail devletinin kuruluş mitolojisini, bugün dünya kamuoyunun gözünde, İsrail'in bölgede ırkçı ve teokratik bir devlet olarak varlığını sürdürmesine hatırı sayılır bir meşruluk kazandıran efsaneleri, teker teker ve son derece etkili, veciz, Siyonist ya da Siyonizme yakınlık duyan kaynaklara dayanan değinmelerle çürütmesi. Örneğin Schoenman'ın hatırlattığı gibi Siyonist mitoloji, ortada elli yılı aşkın bir yağma ve etnik temizlik diye bir şey olmadığını, Yahudilerin özveri ruhu, feragati, çalışkanlığı ve becerisiyle, eski sahiplerinin, yani göçebe ve ilkel Arapların elinde ihmale uğramış bir çölün mamur bir toprağa dönüştürüldüğünü iddia eder.

Schoenman'ın kitabının "Trajik Sonuçlar" bölümü,⁶ başta Deir Yasin katliamı olmak üzere İsrail devletinin kuruluşu sırasında yürütülen etnik temizlik kampanyasının başlıca uğraklarını, esas olarak görgü tanıklıklarına başvurarak teşhir ediyor. Okudukça, bugünlerde Cenin'de, Ramallah'ta, Beytüllahim'de, Nablus'ta... neler yaşanmış olabileceğini daha iyi göz önüne getirebiliyorsunuz.

Yazar, bir sonraki bölüm olan "Ülkenin Ele Geçirilmesi"nde⁷ İsrail devletinin "başlangıç sermayesi"nin kana susamış bir "fethin" ardından Filistin çiftliklerinin, sanayiinin, kerestelik ağaçlarının, fabrikalarının, tarımsal aile işletmelerinin talan edilmesiyle meydana getirildiğini sergiliyor. "Bu işgalin fatihi," diyor Schoenman, "tayfasını korsanların oluşturduğu Devlet Gemisi'ydi, direğinde de kurukafalı bayrak dalgalanıyordu."⁸

Schoenman'ın ışık tuttuğu bir başka olgu da, İsrail'in bütün sıradan ifadeleri ırkçı bir biçimde kullanması:

"Halk" demek sadece Yahudiler demektir. "Göçmen" veya "yeni yerleşen" bir kişi ancak Yahudi olabilir. Bir yerleşim yeri sadece Yahudiler için yerleşim yeridir. Ulusal toprak ise İsrail toprağı değil, Yahudi toprağıdır.

Böylece yasalar, haklar, koruyucu hükümler, çalışma ve mülk edinme yetkisi hep Yahudiler içindir. "İsrail" vatandaşlığı veya milliyeti, bu sözcüklerin an-

⁶ Schoenman, s. 33-42.

⁷ a.g.e., s. 42-48.

⁸ a.g.e., s. 45.

lamlarının gerektirdiği tüm uygulamalarda sadece Yahudiler için geçerlidir. Yahudinin tanımı tümüyle dini ortodoks ilkelere dayandığı için, “ana tarafından Yahudi soyundan” olmak, mülkiyet, çalışma ve yasal korunma hakkına sahip olmak için ön koşuldur. (...)

Bugün İsrail Devleti olarak tanımlanan alanın yüzde 93’ü aşağıdaki kurallar doğrultusunda Yahudi Ulusal Fonu tarafından yönetilir: Toprakten geçirmek, toprak kiralamak ya da toprakta çalışmak için ana soyundan en az üç kuşak Yahudi kamı taşıdığını kanıtlamak gerekir.⁹

Gelelim *Siyonizmin Gizli Tarihi*’nde yer alan daha çarpıcı ve şaşırtıcı sıklardan bazılarına... Bir ulusun faşistlerinin bir başka ulusun faşistleriyle, şovenleriyle özel ve sıcak ilişkiler geliştirmesi az bulunur paradokslardan değildir. Bu bağlamda, Türk faşizminin önderi Türkeş’in, (Batı) Almanya’da yabancı düşmanlığı akımının ilk körükleyicilerinden Hıristiyan Demokrat siyasetçi Strauss ile, Le Pen’in Erbakan ile kurduğu yakınlıklar hatırlatılabilir. Schoenman, Siyonistlerin de bu tür ilişkilerden uzak durmadığını gösteriyor: “Siyonizmin kurucuları anti-Semitizmle çatışmayı istemiyorlar, tersine. Yahudileri yaşadıkları ülkelerden ayırmak gibi ortak bir arzuyu paylaştıkları için anti Semitleri müttefik olarak görüyorlardı. Adım adım, Yahudi nefreti ve anti-Semitizmin değerlerini özümleyen, Siyonist hareket anti-Semitleri en güvenilir destekçi ve koruyucu olarak görmeye başladı.”¹⁰

Yazar, Siyonizmin “baba”sı Theodor Herzl’in Rusya’daki en berbat pogromların sorumlusu Kont Von Plehve’ye gönderdiği bir mektupta yer alan şu ibret verici öneriyi zikrediyor: “Bir an önce ülkeye [Filistin] ulaşmada bana yardımcı olun, o zaman [Çar yönetimine karşı] ayaklanma hemen bitecektir.” Kitaptan, Von Plehve’nin, öneriyi kabul ederek Siyonist harekete parasal destek sağlamaya başladığını öğreniyoruz.

Yazarın verdiği örnekler faşizm ve Nazizm öncesiyle sınırlı değil. Siyonist hareketin önderlerinin, Avrupa’daki Yahudilerden gelen yardım çağrılarını cevapsız bırakması, Nazilerle yapılan işbirlikleri, o arada eski İsrail başbakanı İzak Şamir tarafından Nazi hükümetine iletilen resmi bir askeri antlaşma önerisi, kitabın “Siyonizm ve Yahudiler”¹¹ başlıklı altıncı bölümünde sergilenen olgular arasında yer alıyor.

Ralph Schoenman, kitabının “Devrim Stratejisi”ne ayrılmış son bölümünde önce, Filistin-İsrail sorununa şimdiki koşullarda bulunabilecek biri-

9 a.g.e., s. 47-48.

10 a.g.e., s. 49.

11 a.g.e., s. 48-60.

cik çözüm gibi görünen formülü eleştiriyor.

Gerçekte, Filistinlilerin insani haklarının sözde savunuculuğunu yapıp bir yandan da İsrail devletinin kabulü ve tanınmasında ısrar edenler, gizliden gizliye de olsa Filistin’de bir sömürge devletinin bayraktarlığını yapmaktadırlar. Taraftarlıkları “her iki” halk için de kendi kaderini tayin hakkı gibi sahte-sol bir kisveye bürünmüştür. Ne var ki, kendi geleceğini belirleme hakkının bu aldatıcı yorumunun tercümesi İsrail’in affi yolunda üstü kapalı bir çağrıdır.¹²

Bekleneceği üzere, yazarın savunduğu çözüm “demokratik, laik bir Filistin”dir¹³ - hem Filistinli Arapların hemde Yahudilerin eşit haklara sahip olacakları, ırkçı olmayan, demokratik, laik bir Filistin emekçi devleti. Barış için tek perspektifin, yan yana var olacak bir Filistin, bir de İsrail devleti gibi görüldüğü günümüzde, bu çözümü gerçekçilikten uzak sayanlar çok olacaktır. Gene de bu konuda karar verirken acele etmemek, iki devletli “gerçekçi” bir çözümü öngören Oslo sürecinin bugün bölgeyi ve insanlarını hangi noktaya getirdiğine bakmak gerekir. Unutulmasın ki sözüm ona iki devletli çözüm fiiliyatta gerçek bir İsrail devleti ile “uydurma” bir Filistin “devletçisi”ne dayalı bir çözüm olacaktır. Her halükârda, halkların eşitlik ve kardeşliğine dayalı bir çözümü savunanların, uluslararası sosyalizmin, bölgesel bir federasyona açılan bu geleneksel çözümünün unutturulmasına katkıda bulunmaktan kaçınmaları yerinde olur.

Schoenman’ın kitabı birinci *İntifada* sırasında yazılmış. İngilizcesinin yayımlanma tarihi 1988, Türkçesi ise 1992’de çıkmış. Aradan geçen sürede ortaya çıkmış yeni olguların eksikliğine karşın, içermekte olduğu malzeme şimdiki feci olaylar açısından o denli belirleyici ki, günümüzde okunması, ikinci *İntifada*’yı ve İsrail’in katliamlarını kavramak için neredeyse on yıl önceki kadar güncel olacaktır.

12 a.g.e., s. 118.

13 a.g.e., s. 122.